

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра історії стародавнього світу, середніх віків та музеєзнавства
Чернівецька обласна державна адміністрація
ГО Всеукраїнська правозахисна організація «Меморіал»
імені Василя Стуса
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
ГО Центр регіональної співпраці «Діалог»

**PER ASPERA AD ASTRA:
до 100-літнього ювілею
відомого археолога Бориса Тимощука**

Тези доповідей Міжнародної наукової конференції

м. Чернівці, 8 квітня 2019 року

Чернівці

Мехнограф

2019

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*співголова*)

Павлюк М. В. (*співголова*)

Чучко М. К., д.і.н., проф.

Пивоваров С. В., д.і.н., проф.

Михайлина Л. П., д.і.н., доц.

Скорейко Г. М., к.і.н., доц.

Карпо В. Л., к.і.н., доц.

Грига В. В.

Буйновська Є. В.

Руснак О. В., к.і.н.

Калініченко В. А., к.і.н.

Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

Per aspera ad astra: до 100-літнього ювілею відомого археолога Бориса Тимошука: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Чернівці, 8 квітня 2019 р.). – Чернівці: Технодрук, 2019. – 139 с.

Тези доповідей конференції присвячені актуальним питанням історії та археології, які впродовж багатьох десятиліть плідно досліджував відомий вітчизняний науковець Борис Тимошук (1919-2003): старожитності кам'яної доби, епохи палеометалу й раннього заліза межиріччя Верхнього Пруту і Середнього Дністра; слов'яно-руська археологія; пам'ятки козацької доби; історичне краєзнавство й охорона та використання об'єктів історико-культурної спадщини Чернівецької області. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Івано-Франківської і Тернопільської областей, Києва, Львова, Ужгорода, Луцька, Харкова, Вінниці, Кам'янця-Подільського (Україна), Відня (Австрія), Нюрнберга (Німеччина), Сучави (Румунія), Кошаліна (Польща), Будапешта (Угорщина).

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

© Автори

З М І С Т

Михайлина Л., Пивоваров С. 100-річчя українського археолога Б.О.Тимощука	8
Абашина Н. В.А.Богусевич – дослідник давньоруських міст	13
Авраменко М. Дві групи зруйнованих поховань з черняхівського могильника Комарів-1	14
Антл-Вейзер В., Мішка К., Ткачук Т. Трипільське поселення Шипинці. Сучасний стан досліджень	16
Бабій О. Елементи середньовічного клинкового озброєння з Рухотинського городища (уроч. Корнешти).....	17
Баюк В. Ткацька майстерня ранньослов'янського часу з околиць Луцька	18
Боднарюк Б., Сандуляк І. Терени села Великий Кучурів в контексті історико-археологічних даних	20
Боднарюк М. Діонісій Олінеску – глибочанин, який створив першу археологічну карту Буковини	22
Боднарюк М., Калініченко В. Нові знахідки пізньосередньовічного озброєння з території Пруто-Сіретського межиріччя: до постановки проблеми.....	25
Борисов А. Середньовічні кочів'я в лісостепу (на прикладі печенігів Поросся).....	26
Будзан Д. Давньоруський Хотин у дослідженнях Б.О.Тимощука	28
Буйновська Є. Іконографічні джерела з історії Хотинської фортеці	29
Булик Н. Українські археологи у Львівському університеті (1918-1939)	31

*Микола Боднарюк (Опришени),
Віталій Калініченко (Чернівці)*

НОВІ ЗНАХІДКИ ПІЗНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОГО ОЗБРОЄННЯ З ТЕРИТОРІЇ ПРУТО-СІРЕТСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Аналіз еволюції військової справи на теренах Східної Європи займає важливе місце у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Завдяки цьому накопичена значна інформація про походження та використання різних видів зброї, простежені зміни в її типології та функціональному призначенні. У працях фахівців також розроблена детальна класифікація окремих видів зброї та встановлені її чіткі хронологічні рамки. Однак, разом з тим, відзначимо, що середньовічне озброєння вивчено вкрай нерівномірно, тим більше яке стосується періоду пізнього середньовіччя.

520 років тому в лісах Буковини розігрався фінальний акт невдалої молдавської кампанії короля Польщі Яна Ольбрахта, яка стала не лише фіаско планів Ягеллонів із підпорядкування Молдавії, але й загалом спонукала їх до згортання програми, спрямованої на утвердження позицій Польського королівства у Північному Причорномор'ї, коли б його кордони простягалися від Балтійського до Чорного моря. Відзначимо, що військовий аспект означеної польсько-молдавської війни вивчений недостатньо, позаяк знахідки предметів озброєння є рідкісними, тому археологічні джерела з території Буковини є основними у вивченні мілітарного аспекту не лише польсько-молдавської війни 1497-1499 рр., а й славнозвісної Козминської битви 1497 р. та відступу польських військ Буковиною.

Нагадаємо, що після оголошення перемир'я, польський король наказав військам відступати. Відступ, як зазначає молдавський літописець Г. Уреке, почався 19 жовтня, у четвер. 22 жовтня останні польські підрозділи покинули табір під Сучавою. Відхід польського війська відбувався чотирма колонами. Здійснювався він, як зазначає дослідник історичної географії Буковини В. Коржик, не «відкритою місцевістю з поворотом направо на довший, але безпечніший шлях» (по всьому, лівим берегом долини Сірету), а коротким через ліси та остепнену Гораїку високого правобережжя і до броду через Сірет поблизу нинішнього с. Новий Вовчинець на с. Стерче. Далі, перейшовши 22-23 жовтня р. Сірет, передові колони королівського війська, замість йти старим шляхом, попрямували на північ, до Козминського лісу або як його ще називали – Буковини.

Особливо важливими виступають знахідки предметів озброєння по маршруту відступу польських військ у Пруто-Сіретському межиріччі. Привертає на себе увагу різний асортимент зброї. Найвні предмети озброєння, як дальнього, так і ближнього бою й спорядження вершника та коня. Зброя ближнього бою представлена сокирами, списами. Зі зброї дальнього бою увагу привертають наконечники стріл, а також бронзові фрагменти вогнепальної зброї. Клинок зброя представлена наконечником піхов бойового ножа, а також нагелем корда. До предметів спорядження вершника та коня відносяться фрагменти шпор.

Привертає увагу на себе нагель корда, який був виявлений під час польових розвідок в с. Нижні Синівці Глибоцького р-ну, в уроч. Гуральня. Він залізний, пошкоджений (відсутня більша частина стержня, який кріпився до руків'я бойового ножа), дещо деформований, округлої форми. Супровідний матеріал представлений фрагментами кераміки, яка датується XV-XVI ст., а також монетними знахідками цього періоду. Перша монета – срібний гріш Петра Мушата вагою – 0,52 г, діаметром – 17×19 мм, три мідних півгроша Олександра Доброго, вагою від 0,75-0,85 г, діаметром 14 мм, гріш Богдана III, вагою – 0,74 г, діаметром 16×18 мм, срібний польський солід XVI ст. вагою 0,68 г і діаметром 17 мм. Загалом в широкому розумінні виявлений нагель можна датувати XV – першою половиною XVI ст. Аналогічні захисні упори представлені в археологічних старожитностях у Центрально-Східній Європі, переважно в Чехії, Словаччині Польщі тощо. Так, схожі нагелі походять з Янославіце і датуються другою половиною XV ст., Мстеніце (XV ст.), Роштїна (XV – початок XVI ст.), Шостина (Чехія) (XV ст.) тощо.

Таким чином, знахідки предметів озброєння на території Пруто-Сіретського межиріччя є важливими для розуміння подій польсько-молдавської війни 1497-1499 рр. та Козминської битви 1497 р.

Артем Борисов (Київ)

СЕРЕДНЬОВІЧНІ КОЧІВ'Я В ЛІСОСТЕПУ (НА ПРИКЛАДІ ПЕЧЕНІГІВ ПОРОССЯ)

Завдяки дослідженням С.А.Плетнєвої ми можемо контурно локалізувати місце розташування окремих кочівницьких груп на території давньоруського Поросся. Завдяки масиву досліджених Н.Е.Бранденбургом поховальних комплексів найбільш чітко локалізуються печенізьське населення в межиріччі Потоку та

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**PER ASPERA AD ASTRA:
до 100-літнього ювілею
відомого археолога Бориса Тимощука**

Тези доповідей Міжнародної наукової конференції

м. Чернівці, 8 квітня 2019 року

Комп'ютерна верстка – *В. А. Калініченко*